

Hibrit Savaş Anlayışı ve Terörizm

Hibrit Savaş Anlayışı ve Terörizm[i]

Yunus KARAAĞAÇ*

Giriş

Devletler kendi aralarındaki çeşitli uyumsuzlukları çözüme kavuşturmak amacıyla iki temel vasıtaya tercih etmekte, bu vasıtalar diplomasi ve savaş kavramları üzerinden ilerlemektedir. Genel bir tanımlama ile diplomasi, devletlerin dış politikalarında barışçıl bir yol izlenmesi amacıyla yürüttükleri müzakere ve pazarlık süreçleridir. Fakat diplomasi ile çözülemeyen problemleri nihayete erdirmeye hususunda ise devreye savaş eyleminin girmesi tarihsel bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine genel bir tanımlama ile savaş, bir devlet veya devletler topluluğunun hasım-rakip devlete veya devletler topluluğuna karşı güç ve şiddet kullanmasıdır (Karaağaç, 2019: 690-691).

Post-modernizm tartışmalarının sıcaklığını koruduğu günümüzde, insan ve devlet ilişkilerinde yaşanan değişimde olduğu gibi çatışma ve savaş anlayışlarında da büyük bir dönüşüm gözlemlenmektedir. Dolayısıyla yalnızca geleneksel paradigma ile dünyayı tasvir ve tasavvur etmenin eksik ve yetersiz olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Geleneksel savaş ve çatışma yaklaşımlarının itibarını azaltan gelişmeler yakın tarihin son 30 senesinde vuku bulmuştur. Soğuk Savaş döneminin bitişi, 11 Eylül saldırıları, Hizbullah-İsrail çatışmaları, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı *hibrit savaş* anlayışını beraberinde getirmiştir.

Soğuk Savaşın noktalanması ideoloji temelinde hayat bulan çatışma anlayışına etnik ve dini motifler eklenmiş; savaşın karakteri, aktörleri ve savaşanların amacı radikal bir biçimde değişmeye başlamıştır. 11 Eylül saldırıları ise genellikle ulusal seviyede cereyan eden terörizm stratejisini uluslararası platforma taşımıştır. Hizbullah'ın İsrail karşısında geliştirdiği birleşik taktikler savaşların melezleşmeye başladığını somut bir biçimde ortaya koymuştur. Gerasimov doktrini ışığında gerçekleşen Rusya'nın Kırım'ı ilhak etme süreci ise melezleşen savaşların geleceğin savaşları olacağını daha net bir şekilde görüntülemiştir. Dört temel dayanağa sahip olan yeni savaş yaklaşımı literatürde hibrit savaş kavramsallaştırması ile yer almaktadır.

Bu çalışmada öncelikli olarak hibrit savaşın içeriği, aktörleri, kapsamı ve amacı ortaya konulacak, ardından hibrit savaşın temel enstrümanlarından biri olan terörizm ile ilişkisi incelenecektir.

Kavramsal Olarak Hibrit Savaş

İnsanlık tarihinde savaşlar temel belirleyici kavramlardan biri olmuş, savaşların doğası büyük değişiklik göstermemiştir. Bunun yanında savaş türleri, taktikleri ve stratejileri önemli oranda değişmiştir. Günümüz savaşları, geleneksel savaşlardan önemli oranda farklılaşmaktadır. Savaşlar farklı araç ve yöntemlerin bir arada kullanıldığı ve hibrit savaş olarak ifade edilen bir türe dönüşmektedir (Yenal, 2020: 85).

Etimolojik olarak hibrit kelimesi "iki farklı güç kaynağının bir arada bulunmasını" içermektedir. Bu doğrultuda hibrit savaş en az iki farklı savaş stratejisini veya savaş çeşidini içeren bir savaş türüdür (Erol ve Oğuz, 2015: 263). Hibrit savaş kavramı ilk kez 8 Eylül 2005 tarihinde Arlington-Virginia'daki Deniz Güçleri Forumu'nda James N. Mattis tarafından kullanılmış, söz konusu kavram Hizbullah-İsrail çatışmalarını analiz eden Frank G. Hoffman tarafından popüler hale getirilmiştir (Bıçakçı, 2019: 2). Hibrit savaşın kurumsallaşma çalışmaları ise Rusya'nın Genelkurmay Başkanı Valery Gerasimov'un *The Value of Science is in Foresight* isimli çalışması ile önemli bir ivme kazanmıştır. Gerasimov doktrini neticesinde icra edilen Rusya'nın Kırım'ı ilhak süreci, hibrit savaşın somut gerçekliğini kalın çizgilerle vurgulamıştır (Bingöl, 2015).

Gerasimov'a (2013) göre 21. yüzyılda, savaş ve barış dönemlerindeki ayırım bulanıklaşmıştır. Savaşlar ve askeri harekâtlar ilan edilmeden, özel ve düzensiz birlikler eliyle barış dönemlerinde başlatılmaktadır. Bu durum doğrusal olmayan savaş anlayışını meydana getirmekte, askeri operasyonlar daha dinamik bir hale gelmektedir. Stratejik ve operasyonel düzeyde büyük birliklerin (kuvvetlerin) ön çatışmaları giderek geçmişte kalmaktadır. Düşmana uzaktan terrassız etki temel hedef haline gelmektedir. Özel harekât kuvvetleri ile hedef ülkenin iç muhalefeti, söz konusu hedef ülkenin topraklarında kalıcı olarak faaliyet gösteren bir cephe oluşturmak için birlikte kullanılmaktadır. Bunun yanında ülkenin kamuoyunu etkilemek, devlet yetkilileri ile ana akım medyanın görüşlerini değiştirmek amacıyla; diplomatik baskı, kasıtlı yalan bilgi, sert askeri tehdit, ekonomik yaptırım, rüşvet verme yoluyla devlet görevlilerini ayartma, terör eylemleri gerçekleştirme gibi gizli operasyonlar düzenlenebilmektedir.

Hibrit savaş, düzenli ve düzensiz kuvvetlerin, terör ve suç örgütlerinin, sivil unsurların bir arada bulunduğu bir çatışma türüdür. Bu savaşta devletler ve devlet dışı aktörler savaş alanında birlikte yer almaktadır (Hoffman, 2014). Hibrit savaş, konvansiyonel savaş ile klasik gerilla/kontrollerli harbi ve onun yöntemlerinin etkileşimi sonucunda ortaya çıkan yeni bir gayrinizamî savaş türüdür. Hibrit savaşın bünyesinde; asimetrik ve düşük yoğunluklu savaşın, psikolojik savaşın, siber savaşın, nükleer savaşın hatta uzay savaşının karakter özellikleri bulunmaktadır (Toptaş, 2015: 4).

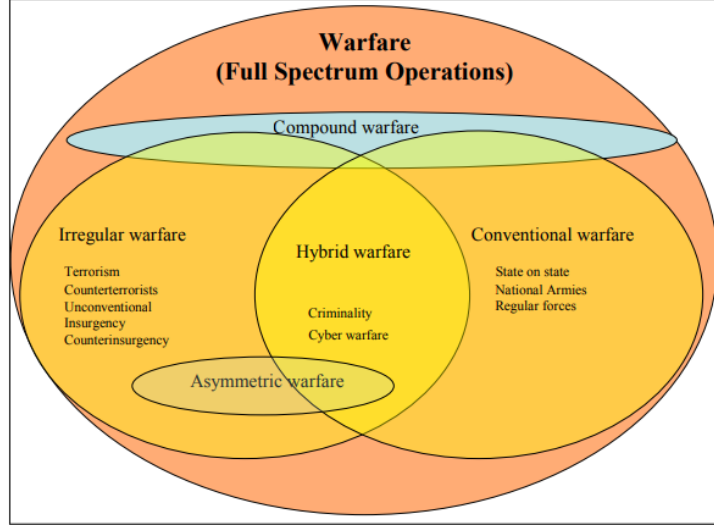
Hibrit savaşlarda savaş ilanı olmadan düşük yoğunlukta çatışma ortamı devam ettirilir. Geleneksel savaşlarda temel amaç insan ve ateş gücünün inhisası ve belirli alanın kontrol edilmesidir. Hibrit savaşta ise hedef ülkenin askeri, siyasi, ekonomik sınırları, ayrıca sivil altyapı sistemleri hedef alınır (Bıçakçı, 2019: 3). Hibrit savaşlarda, düşük yoğunluklu çatışmalar sosyal medya ile desteklenmektedir. Algı yönetimi kapsamında değerlendirilen hibrit savaşlarda amaç, hedef halkın ve uluslararası toplumun psikolojik algısını değiştirmektir (Hoffman, 2007).

Hibrit savaş ile barış, çatışma ve savaş durumlarının savaş alanının ortak bir parçası haline getirilmesi hedeflenir. Bu savaş türü çok modlu ve geniş seviyeli bir savaştır. Geleneksel kara, deniz, hava ve uzay gibi fiziksel alanlar ile siyasi, ekonomik, toplumsal, kültürel ve siber mekânlara iç içe geçmiştir (Szafanski, 1994).

Sonuç olarak hibrit savaşlarda düzenli birliklerin dışında; terör ve suç örgütleri, devlet dışı yapılar, paramiliter gruplar, paralı askerler yer alabilmektedir. Geleneksel muharebeler ile birlikte özel

operasyonlar, bilgi hareketi, siber saldırı, dezenformasyon ve terör eylemleri koordineli olarak gerçekleştirilmektedir (Bowers, 2012: 39). Şekil 1'de hibrit savaşın diğer çatışma türleri ile ilişkisi net bir şekilde görülmektedir (Huovinen, 2011: 9).

Şekil:1 Hibrit Savaşın Diğer Çatışma Türleri ile İlişkisi

Hibrit Savaş ve Terörizm

Hibrit savaşın paydaşları; istihbarat faaliyetleri, psikolojik savaş, sabotaj eylemleri, ekonomik savaş, enformasyon savaşı, siber saldırı, konvansiyonel hareket ve terörizm oluşturmaktadır. Bu çalışmada spesifik olarak hibrit savaş ve terörizm ilişkisi ele alınacağından hibrit savaşın diğer paydaşları üzerinde durulmayacaktır.

Mello'nun (2010: 303) ifade ettiği üzere asimetric görüntüdeki hibrit savaşlar terörizm ve gerilla yöntemlerinin harmanlandığı yeni bir savaş türüdür. Hibrit savaşın gerilla uygulamalarını Hizbullah-İsrail çatışmalarında görmek mümkündür.

2006 İsrail-Lübnan Savaşı'nda, Hizbullah'ın İsrail'e karşı uyguladığı taktik ve stratejiler hibrit savaşın en görünür örneklerinin başında yer almıştır. Hizbullah, çatışma sahasında konvansiyonel kuvvetler ile gerilla gruplarını koordineli ve sürekli bir biçimde kullanmıştır. (Kuperman, 2006). Kazanılan emnenin zor olduğu bu savaşın bariz sonucu, geleneksel askeri birliklerin (İsrail) düzensiz savaşçıların düzensiz taktikleri (Hizbullah) karşısında fazlasıyla zorlanmaları olmuştur (Schweitzer, 2006).

İsrail savaşta 121'i asker 164 kayıp vermiş ve 22 tankı imha edilmiştir. Tankçılar 30 kayıp ve yitiden fazla yaralı vermişlerdir. Oysa İsrail bir ayda Lübnan'a 15 bin hava saldırısı gerçekleştirmiş, 150 bin topçu atışı ve denizden de 2500 atış yapmıştır. Bu yoğun ve acımasız ateş gücü Hizbullah'ın asimetric taktikleri karşısında istenen sonucu sağlayamamıştır (Özcan, 2017). Hizbullah konvansiyonel silahlanma açısından gücünü sonuna kadar kullanmış ama büyük bir eş güdümlü birlikte, birbirleriyle bağlantısı asla izlenemeyen bağımsız terör hücrelerini propaganda savaşı ile birleştirmiştir (C4Defence, 2018).

Hibrit savaşlarda terörizm safhası, toplumsal mücadeleye katılan halkın, eğer hibrit savaş bir devlet tarafından yürütülüyorsa konvansiyonel orduya, eğer devlet dışı aktör tarafından yürütülüyor ise konvansiyonel ordu düzeyinde hareket eden düzenli gruplara savaşta destek olması için örgütlenilmesini, örgütlü yapıya katılmayan kesimin sindirilmesini ve akabinde hareket faaliyetlerinin gerçekleşmesini kapsamaktadır (Aktaran Gök, 2019: 96-97).

Hibrit savaşlarda gerilla yöntemleri ve terör eylemleri genellikle müdahalede bulunulan ülke içindeki işbirlikçiler veya gönüllüler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu sayede operasyonu yürüten devlet afişe olmamakta, inkâr edilebilirlik seviyesini korumaktadır. Rusya'nın Kırım'ı ilhak sürecinde bu durum açık bir şekilde görülmektedir.

27 Şubat 2014'te Rus askeri istihbarat servisi GRU ile bağlantılı kimliği belirsiz silahlı kişiler (Küçük Yeşil Adamlar [1]) Kırım'daki belli başlı devlet kurumlarına ait binaları ele geçirmiştir. Rus istihbarat servisi, Ukrayna'da yaşayan Rusya yanlılarını kendi eğitim kamplarında hazırlamış, bu paramitler oluşum özellikle Kırım'da; istihbarat, karşı istihbarat, casusluk, takip, sızma, sabotaj, suikast ve bombalama faaliyetleri gerçekleştirmiş (Kilinskis, 2016). Kırım 18 Mart 2014'te Rusya Federasyonu tarafından ilhak edilmiştir.

Ayrıca Mart 2014'ten itibaren Donetsk, Luhansk ve Harkov gibi Ukrayna'nın doğusundaki şehirlerde Rus yanlı nüfus arasında protestolar alevlendirilmiştir. Mayıs 2014'ten itibaren Rusya, Ukrayna'nın doğusunda devlet dışı aktörleri savaşta vekil olarak kullanmış, bu aktörlere maddi finansman sağlanmış, savaş araçları temin edilmiştir. Moskova yönetimi aynı zamanda Ukrayna üzerinde; ekonomik, psikolojik ve siber savaş başlatarak bu ülkenin topraklarında casusluk faaliyetleri düzenlemiş, dolayısıyla yerel halk terörize edilmeye çalışılmıştır (Costea, 2020).

Terörist gruplar dâhil olmak üzere yıkıcı unsurları desteklemek amacıyla ulusal ve bölgesel suç örgütlerini kullanmak ve bu suretle mağdur devlet içerisindeki sosyal uyumu ve kurumsal istikrarı zayıflatmak hibrit savaş stratejisinin en tartışılan boyutlarından birine karşılık gelmektedir. Terörizmin de yer aldığı örgütlü suçlar günümüz askeri stratejisine eklenmiştir (Uzun, 2018: 36). Hibrit savaşın içerisinde terör örgütleri, küçük birlikler halinde hafif silahlarla hareket etmekte, karşı devletin sınırlarını teşkil eden; iletişim ve ulaşım hatlarına, nükleer ve teknoloji merkezlerine, stratejik maden bölgelerine, askeri üsler saldırılar gerçekleştirmektedir. Bu sayede hem nizami güvenlik kuvvetlerinin hem de karşı toplumun kararsızlığa ve ümitsizliğe sürüklenmesi amaçlanmaktadır. Düşmanın hiçbir yerde görünmediği ama her yerde olduğu algısının oluşmasına sebep olan bu süreç, devletlerin güvenlik stratejilerini derinden sarsmaktadır (Dedemen, 2016).

Sonuç Yerine

Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir sözü ışığında çatışma ve savaş anlayışlarında da büyük bir dönüşümün yaşandığını fakat savaşların dönüştürülmesinin yeni bir kavram olmadığını ifade etmek gerekmektedir. Literatürde dört dönem/nesil üzerinden kavramsallaştırma yapılmaktadır. Birinci nesil savaşlar ulus devlet fikrinin temellendiği Vestfalya Anlaşması ile Birinci Dünya Savaşı arasındaki dönemde gerçekleşen savaşları kapsamaktadır. Bu nesilde savaşlar düzenli ve daimi ordular eliyle yürütülmüş, askeri doktrinler ve askeri hiyerarşi kurumsallaştırmıştır (Lind, 2004).

İkinci nesil savaşlar Birinci Dünya Savaşı ile sembolleşmiştir. Ateş gücünün eşzamanlı ve merkezi hale getirilmesi, tank ve topçu desteği arasında başlayan uyum, ayrıca askerin öne çıkan itaat özelliği bu neslin sonucu olmuştur. Üçüncü nesil savaş, haberleşme teknolojileri ve yüksek süratli manevra kabiliyetine sahip uçak, tank gibi unsurların eşgüdümli kullanımlarını içermektedir. Bu taktik ile düşmanın zayıf bölgelerine yoğunlaştırılan ateş gücü, kısa süre içinde sonuç alınabilmesini sağlamış, ayrıca ani saldırı taktiği ile hasım kuvvetlerin ve toplumun fiziksel ve psikolojik olarak çöküntüye uğraması amaçlanmıştır. Nazi Almanyası'nın icra ettiği Yıldırım Savaşı (Blitzkrieg), üçüncü nesil savaşın en somut örneğini oluşturmaktadır (Lind, 2004; Mevlütoğlu, 2015). Fakat dört nesil üzerinden değerlendirilen savaşın evrini konusunda dördüncü nesil savaşın, diğer üç nesle oranla en ekstrem olan düzeyi meydana getirdiğini söyleyebiliriz.

Dördüncü nesil savaş, ulus devletlerin nizami kuvvetlerinden ziyade devlet dışı silahlı örgütlerin ön planda olduğu bir savaş anlayışıdır. Bu anlayışta manevra kabiliyeti yüksek ağ merkezli birlikler çatışma sahasının ön planında yer almaktadır. Nizami ordu içindeki özel kuvvetler, terör örgütleri, gerilla grupları, özel askeri şirketler, ayrılıkçı milisler dördüncü nesil savaşın aktörlerini oluşturmaktadır, askeri operasyonlar dışında siyasi, ekonomik ve toplumsal hareketler de girift bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Dördüncü nesil savaşta, vekâleten savaş (proxy war), gerilla harbi, psikolojik savaş, elektronik savaş, siber savaş gibi yöntemler tercih edilmektedir (Mevlütöğlu, 2015).

Hibrit savaş dördüncü nesil savaş anlayışının en gelişmiş ama bir o kadar da en komplike türünü oluşturmaktadır. Geleneksel ile post modernizmin iç içe geçtiği bu anlayış, terör stratejisini ve gerilla yöntemlerini devlet dışı aktörler vasıtasıyla içselleştirmektedir. Günümüz savaş anlayışı melezleşmiş, savaş ve barış dönemleri arasındaki ayırım bulanıklaşmıştır. Sivil ve asker farkı ortadan kalkmış, çatışmalar sürekli bir kaos üzerine güdümlenmiştir. Terör örgütleri ile istihbarat servisleri, özel askeri şirketler ile özel komando birlikleri, hackerlar ile organize suç şebekeleri hibrit savaşın ana aktörleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaş ilanı ve savaş durumunda sivillere azami dikkat edilmesi gibi olgular geleneksel bir hatıra olarak tarihteki yerini almıştır. Maksimum sivil ziyatı, savaşların dijitalleşmesi, toplumsal ayrışmaların üçüncü bir el tarafından sürekli kaşınması, savaş ilan edilmeden gizli yollarla düşük yoğunluklu çatışmaların kesintisiz sürmesi, hibrit savaşın terörizm ile ilişkisinin sonucunu yansıtmakta, bu durum devletlerin mücadele etmeye çalıştığı zorlu bir sınava işaret etmektedir.

Kaynakça

- Bıçakçı, S. (2019). "Hibrit Savaş", *Güvenlik Yazıları Serisi*, (33): 1-8.
- Bingöl, O. (2015). "Hibrit Savaş, Rusya ve Türkiye", *Merkez Strateji Enstitüsü*, 29.11.2015, http://merkezstrateji.com/assets/media/151129-bn-05-hibrid-savas-rusya-s2_3.pdf (Erişim 02.12.2020).
- Bowers, C. O. (2012). "Identifying Emerging Hybrid Adversaries", *Parameters*, 42(1): 39-50.
- C4Defence. (2018). TSK Hibrit Savaşı Ezdi, 18.03.2018, <https://www.c4defence.com/tsk-hibrit-savasi-ezdi> (Erişim 03.12.2020).
- Costea, C. A. (2020). *Rusya'nın Ukrayna'daki Hibrid Savaşı (2014-2018)*, İstanbul: SETA Yayınları.
- Erol, M. S. ve Oğuz, Ş. (2015). "Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea", *Akademik Bakış*, 9(17): 261-277.
- Gerasimov, V. (2013). Ценность науки в предвидении (The Value of Science is in Foresight). *Military-Industrial Kurier (VPK)*. 26.02.2013. <https://www.vpk-news.ru/articles/14632> (Erişim 04.12.2020).
- Gök, A. (2019). *Hibrit Savaşlar: Rusya'nın Afganistan (1979) ve Ukrayna (2014) Askeri Müdahaleleri İle İsrail Lübnan Savaşları (1982, 2006) Örnek Olayları Işığında Tarihsel-Mükayeseli Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Hoffman, F. G. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Virginia: Potomac Institute for Policy Studies.
- Hoffman, F. G. (2014). "On Not-So-New Warfare: Political Warfare Vs Hybrid Threats", *War on Rocks*, 28.07.2014, <https://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats> (Erişim 02.12.2020).
- Huovinen, P. (2011). "Hybrid Warfare-Just a Twist of Compound Warfare?", *Department of Military History*, Finland: National Defence University.
- Karaağaç, Y. (2019). "Diplomasi Olgusu Çerçevesinde Propaganda ve Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinin Etkileşimi ve Farklılıklar", *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2): 690-705.
- Kilinkas, K. (2016). "Hybrid Warfare: An Orientating or Misleading Concept in Analysing Russia's Military Actions in Ukraine?", *Lithuanian Annual Strategic Review*, (14): 139-158.
- Lind, W. S. (2004). "Understanding Fourth Generation War", *Military Review*, September-October, LXXXIV(5): 12-16.
- Mello P. A. (2010). "In Search of New Wars: The Debate About a Transformation of War", *European Journal of International Relations*, 16(2): 297-309.
- Mevlütöğlu, M. A. (2015). "Geleceğin Savaşları: Yakın Gelecekte Muharebe Alanı Nasıl Şekillenecek?", *STM Teknolojik Düşünce Merkezi*. 1-12.
- Özcan, N. A. (2017). "İsrail ile Hizbullah'ın Ufuktaki Savaşı", *Milliyet Gazetesi*, 10.11.2017, <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/nihat-ali-ozcan/israil-ile-hizbullah-in-ufuktaki-savasi-2552427> (Erişim 03.12.2020).
- Scheitzer, Y. (2006). "Guerrilla Warfare and Terrorism: Blurring the Definition of Victor", *Jaffee Center for Strategic Studies*, [https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/systemfiles/\(FILE\)1309166715.pdf](https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/systemfiles/(FILE)1309166715.pdf) (Erişim 03.12.2020).
- Szafanski, R. (1994). "Toward a Theory of Neocortical Warfare: Pursuing the Acme of Skill", *Military Review*, November, 41-55.
- Toptaş, E. (2015). "Harbin Doğası ve Karakteri Bağlamında Hibrid Savaş", *Milli Güvenlik ve Askeri Bilimler Akademik Dergisi*, 2(8): 1-17.
- Uzun, M. C. (2018). "Hibrit Savaşın Hukuki Boyutları", Ed. Y. Özel ve E. İnaltekin, içinde *Savaşın Değişen Modeli: Hibrit Savaş*, İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Basımevi, 29-46
- Yenal, S. (2020). "Savaş Kavramının Dönüşümü: 1. ve 2. Körfez Savaşı Örneğinde Hibrit Savaşların İncelenmesi", *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 30(1): 85-110.

* Doktora Adayı, İstanbul Arel Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

[1] Yakalanmaları durumunda hangi ülkeye mensup olduklarının anlaşılmasının önüne geçmek için üzerlerinde amblem, sembol ve işaret taşımayan özel birlikler.

[i] Atfı için: Karaağaç, Y. (2020). *Hibrit Savaş Anlayışı ve Terörizm*. Erişim adresi: <https://www.teram.org/Icerik/hibrit-savas-anlayisi-ve-terorizm-102>.

Yunus KARAAĞAÇ